

УДК 7.071.4:78 (438)

ПОЛЬСЬКІ МОДЕЛІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ: ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ

Н.А.Філіппенко

Анотація. У статті здійснюється аналіз теоретичних підходів до розроблення моделей вчителя музики в Польщі наприкінці ХХ ст. Висвітлюються основні напрями фахової підготовки та необхідні компетенції майбутніх вчителів музики.

Ключові слова: модель вчителя музики, фахова підготовка, музичні компетенції.

Аннотация. В статье анализируются теоретические подходы разработки моделей учителя музыки в Польше конца ХХ века. Освещаются основные направления профессиональной подготовки и необходимые компетенции будущего учителя музыки.

Ключевые слова: модель учителя музыки, профессиональная подготовка, музыкальные компетенции.

Summary. This article analyzes the theoretical modeling approaches of music teachers in Poland at the turn of the twentieth century. Outlines the main areas of training and competences required of future music teachers.

Key words: model teacher of music, vocational training, musical competence.

Постановка проблеми. Підготовка низки реформу Польщі, пов'язаних зі вступом в ЄС, вимагала значного оновлення змісту і технологій педагогічної освіти. Пошуки можливих шляхів розв'язання проблеми удосконалення музично-педагогічної освіти зумовили появу різноманітних моделей вчителя музики. Нині, коли в Україні активізуються євроінтеграційні процеси, вивчення теоретичних підходів до модернізації музично-педагогічної освіти в Польщі, у тому числі використання наукової процедури моделювання, саме на часі.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми розроблення моделей вчителя досліджували Д.Голєбняк (D.Gołębniak), Д.Клус-Станьська (D.Klus-Stańska), Х.Квятковська (H.Kwiatkowska), Х.Мізерек (H.Mizerek), Й.Рутков'як (J.Rutkowiak). Модель учителя музики, який виконує «загальну виховну місію» пропонують М.Пшиходзінська (M.Przychodzińska) та З.Рондоманська (Z.Rondomańska). В.Горішовський (W.Goriszowski) презентує «професіограму вчителя музики», М.Сушвілло (M.Suświłło) визначає модель вчителя музики з позицій компетентнісного підходу, З.Конашкевич (Z.Konaszekiewicz) – розглядає у психолого-педагогічному аспекті, М.Мікольон (M.Mikolon) окреслює модель вчителя у межах запропонованої моделі музичної освіти.

Мета статті – висвітлення теоретичних підходів до розроблення польських моделей вчителя музики та визначення його компетенцій польськими науковцями.

Виклад основного матеріалу. Наприкінці минулого століття, у польській науковій літературі актуалізуються теоретичні підходи до розроблення моделей вчителів, особливо у сфері музики. Використовуючи принцип моделювання, польські науковці, на основі емпіричних пошуків, пропонують «реальні» моделі вчителя, а на основі теоретичних – різноманітні «ідеальні». Таким чином, польськими дослідниками у галузі музичної педагогіки було представлено декілька моделей вчителя музики. Так, М.Пшиходзінська, фундатор польської концепції музичного виховання, виокремлює «нормативну» та «реальну» моделі вчителя музики. Вона наголошує, що нормативна модель повинна описуватись у категоріях гуманізму та суспільних цінностей. В певному сенсі, це є ідеальна модель високопрофесійного вчителя музики. У той же час, реальна модель характеризує чинного вчителя музики, який сьогодні працює в польських школах. Авторка вважає, що реальна модель вчителя музики значно поступає в якості нормативній [6, 165-167].

М.Пшиходзінська підкреслює, що у «нормативній» моделі вчителя музики слід враховувати три важливі сфери, а саме: *загальну інтелектуальну культуру*, яка сприяє незалежності мислення, розумінню суспільних процесів, ролі освіти, школи, мистецтва в житті соціуму; *загальну педагогічну культуру*, яка дозволяє - визначити цілі та роль музичної освіти в сучасних умовах, оцінити досягнення методики навчання та музичного виховання, врахувати вікові особливості музичного розвитку дитини; *комплекс фахових якостей*, серед яких – розвинений музичний слух, музичні вміння та глибокі музично-теоретичні знання[6, 167-173].

М.Пшиходзінська вважає, що компетентний вчитель повинен повністю усвідомлювати виховні функції музики, цілі музичної освіти, а також бути озброєним докладними знаннями і вміннями. Великого значення авторка надає особистісним рисам і професійним чинникам. Вона, наголошує, що основу професійно-кваліфікаційної характеристики вчителя музики становлять педагогічна спрямованість, ідентифікація з професією, особиста культура, художня вразливість, високий ступінь соціалізації, вміння встановлювати безпосередні контакти з учнями, терплячість, доброзичливість, толерантність, амбіції сталого художнього й педагогічного розвитку[5, 168-169].

У дослідженні М.Мікольон відчувається помітний вплив теоретичної концепції М.Пшиходзінської щодо «нормативних» та «реальних» моделей вчителів музики. Так, аналізуючи стан музичної освіти основної школи (4-6 класи) та гімназії, авторка вирізняє три типи «реальних» моделей вчителів музики, а саме:

- учитель із високим рівнем музичної підготовки, здатний проілюструвати музику;
- учитель із середнім рівнем музичної підготовки;
- учитель із низьким рівнем музичної підготовки[4, 25-26].

В.Горішовський, характеризуючи сучасного вчителя музики, конструює, його «професіограму». Нагадаємо, що термін «професіографія» виник у 20-30 роки минулого століття у СРСР, головним чином у рідичі психології та психотехніки. Пізніше цей термін починає використовуватись у педагогіці як «професіограма вчителя», що моделює передбачений результат, існуючий ідеально, але має бути отриманий після певного терміну навчання та виховання студента у вищому навчальному закладі. Як система вимог до спеціаліста, професіограма вчителя надає можливість передбачити конкретні шляхи, засоби, критерії фахової підготовки студентів, а також удосконалити програму формування особистості майбутнього вчителя [1, 26]. Стає очевидним, що професіограма вчителя музики є аналогом традиційного для польських науковців терміну «модель вчителя музики».

В.Горішовський пропонує «професіограму вчителя музики», що складається з сукупності елементів: системи знань; конструкторських, організаційних, комунікативних, пізнавальних, практичних вмінь, а також вмінь проектувати, планувати та керувати навчальним процесом; навичок перцепції (сприймання) та адаптації; низки якостей особистості. Науковець приділяє багато уваги педагогічній підготовці вчителів музики, наголошуючи на отриманні необхідних компетенцій, а також вихованні здатності до постійного самовдосконалення [3, 164].

Традиційно, у польській початковій школі (1-3 класи), музичні заняття проводить один вчитель початкового або інтегрованого навчання. Таким чином, вчитель початкової школи в Польщі є одночасно і вчителем музики. У цьому контексті М.Сушвілло досліджує музичні компетенції вчителя початкової школи, наголошуючи на необхідності формування музичних компетенцій у кожного вчителя. Науковець вважає, що музичні компетенції є невід'ємною складовою комплексу компетенцій-інтелектуальних, психолого-педагогічних, та етичних [7, 250]. На її думку, вчитель початкової школи повинен виховувати учнів засобами музики. Але, на жаль, в дійсності, це стає проблемою, тому що вчителі початкової школи мають невисокий рівень музичних компетенцій.

М.Сушвілло зауважує, що у підготовці майбутніх вчителів музики початкової школи більше уваги приділяється артистичній діяльності [4]. Тому, у своїй моделі фахової підготовки вчителя музики початкової школи, авторка наголошує на необхідності формування музичних компетенцій, а саме:

- музичних здібностей (висотний та гармонічний слух, музична пам'ять та почуття ритму);

- музичних знань (з історії музики, творів композиторів, теорії музичного виховання), музичних навичок (володіння власним голосом та музичними інструментами, вміння аналізувати музику, знання нотної грамоти);

- методичних знань у сфері початкової музичної освіти (методики проведення музичних занять – співу, гри на перкусійних музичних інструментах, слухання музики, рухів під музику, музичної імпровізації, охорони дитячого голосу, а також орієнтування у різних системах та концепціях музичного виховання, знання діючих програм), навичок використання музики у межах інтегрованого навчання, і наявність навичок підготовки музичних свят та урочистостей;

- знання вікових особливостей та умов музичного розвитку молодшого школяра;

- навичок діагностування музичних здібностей молодшого школяра;
- вміння адаптувати спеціальні музичні знання на рівень молодшого школяра;
- навичок користування мультимедійними засобами для слухання музики, музичної імпровізації (комп'ютер, CD, DVDплеєри, кейборди);
- самовдосконалення музичних знань, вмінь та навичок [7, 274].

М.Сушвілло, як і В.Горішовський, багато уваги приділяє фаховій підготовці майбутніх вчителів. Науковець пропонує дві моделі музичної підготовки вчителів у межах подвійних спеціальностей:

- «педагогіка ранньої шкільної освіти з музикою» на напрямку «педагогіка»;
- «мистецька освіта у сфері музичного мистецтва з ранньої шкільною педагогікою» на напрямку «художня освіта у сфері музичного мистецтва» [7, 275].

За першою моделлю музичної підготовки на блок спеціальних дисциплін М.Сушвілло пропонує приділити 675 годин із загальних 3200 годин. Зауважимо, що в дійсності на музичну підготовку вчителів відповідної спеціальності приділяється від 45-90 годин. Таким чином, за рахунок збільшення годин на викладання музичних предметів, збагачення та оновлення змісту інших предметів стає можливим підготувати високопрофесійного спеціаліста до проведення музичних занять у початковій школі, а також вчителя музики в основній школі (4-6 класи). У своїй моделі авторка пропонує для абітурієнтів цієї спеціальності вступне випробування з музичного слуху, а також увести у навчальні плани нові предмети - «психологію музичного розвитку» та «сучасні системи музичного виховання».

За другою моделлю музичної підготовки М.Сушвілло абітурієнти даної спеціальності повинні надати диплом про закінчення музичної школи, або скласти іспит з програми музичної школи. Кількість годин, призначених на музичні предмети складає 1620 год. з загальної кількості 3200 год.. По закінченні навчання студент має отримати кваліфікацію вчителя музики основної школи, гімназії та вчителя початкової школи. Дійсно, такий вчитель буде більш ретельно підготовлений як для проведення музичних занять в основній школі, гімназії, так і у початковій школі.

Я.Хачинський вважає, що у модель вчителя музики потрібно ввести компетенцію з акомпонування дитячих пісень з огляду на тогочасні навчальні програми вищих навчальних закладів [2]. На думку Данел-Бобрик методика навчання музики відіграє важливу роль в загальнопедагогічній підготовці майбутнього вчителя, а її першочерговим завданням повинно бути перетворення теоретичних знань в практичні навички. Авторка наголошує, що у програмах спеціальних дисциплін потрібно звертати увагу на методичну підготовку майбутніх вчителів стосовно оволодіння практичними навичками, необхідними до проведення різних форм праці в школі. Вона вважає, що «варто підтримувати контакти зі школою у формі студентських практик», що майбутній вчитель «повинен володіти ґрунтовними різнобічними знаннями, необхідними для розв'язання проблем загальноосвітньої школи», а теоретичні знання «повинні поєднуватись з методичними, відомості разом з навичками мають стати підґрунтям сучасного естетичного навчання» [цит. за 2, 18].

Висновки. Аналіз наукових розвідок польських дослідників у сфері музично-педагогічної освіти дозволяє дійти висновку, що запропоновані ними моделі вчителя музики, найчастіше створювалися на основі емпіричних пошуків. Якщо модель розроблялась на основі теоретичних розвідок, то вона набувала якості «ідеальної». У сучасних дослідженнях польські науковці надають великого значення музичним компетенціям учителя музики, до яких відносять: музичні здібності та ерудицію, методичні знання, знання з музичної та вікової психології, навички користування мультимедійними засобами, навички самовдосконалення.

Разом із загальним описом моделі вчителя музики, науковці, подають модель музичної підготовки до проведення музичних занять. Майбутній вчитель музики має отримати знання з основ педагогіки та її галузей, методики музичного виховання та повинен бути добре підготовлений до практичних занять в школі. Вивчення тенденцій розвитку музично-педагогічної наукової думки в Польщі свідчить про актуалізацію компетентнісного підходу, що й стане предметом наших подальших розвідок.

Література

1. Сластенин В.А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки / В.А. Сластенин. – М. : Просвещение, 1976. – 160 с.
2. Chaciński J. Pomiar osiągnięć muzycznych na przykładzie akompaniamentu fortepianowego do piosenki / J. Chaciński. - WSP, Słupsk, 1997. – 167 s.
3. Goriszowski W. Metodologiczno-metodyczne problemy wychowania muzycznego w zarysie/ W. Goriszowski. – Kielce, 1994. – 236 s.
4. Mikolon M., Suświłło M. Pedagogiczne i teoretyczne aspekty kształcenia nauczycieli wychowania muzycznego/ M. Mikolon, M. Suświłło. – WSP, Olsztyn, 1999. - 73s.
5. Profil kształcenia nauczycieli muzyki dla potrzeb szkoły ogólnokształcącej: Materiały z Ogólnopolskiej Konferencji

IV Міжнародна науково-практична конференція

Матеріали круглого столу «Мистецька освіта України: досягнення і перспективи»

Naukowej w Bydgoszczy w dniach 12–13.06.1996 r. / Podred. E.Rogalskiego. – Bydgoszcz: Wyd.Uczelniane WSP w Bydgoszczy, 1997. – 226 s.

6. Przychodzińska M. Wychowanie muzyczne – idee, treści, kierunki rozwoju / M. Przychodzińska. – WSiP, Warszawa, 1989. – 199 s.

7. Suświłło M. Psychopedagogiczne uwarunkowania wczesnej edukacji muzycznej / M. Suświłło. – Wydawnictwo UWM, - Olsztyn, 2001. -303 s.